

ÇOCUK OLMAK: SİZDE BİR ZAMANLAR ÇOCUKTUNUZ

Ergenlikle olgunlaşan sosyalleşen insan, sürekli kaydeden belleğinin yardımı ile öğrendiklerini yaşadıklarını bir havuzda toplayıp hayata başlar. Çocukken yaşanan tecrübeler hayatının tamamını etkileyecek kişiliğe dönüşür. Psikoloji bu dönemi her zaman irdelemiş, çocuk gelişiminin dönemlerini binanın inşasındaki basamaklar gibi görmüştür. Çocukken kazanılan sosyal kuralların nasıl kazanıldıkları ve nasıl yorumlandıkları her dönem merak konusu olmuştur. Yakından takip edebildiğimiz çocuklarımızın oynadığı bir oyunda, neden oyunu fazlası ile ciddiye aldığı kurallara bağlı kaldığı, değişikliklere neden şiddetle karşı çıktığı, olaylarla ilgili yorumlarındaki düşünme şekli çok dikkat çekici değil midir?

Çocukların duygusal reflekslerinin nasıl şekillendiğini anlayabilmek için, onların duygusal olaylara getirdikleri yorumları anlayabilmek gerekir. Çok basit oyun kurallarından, televizyonlarda izlediği şiddet dolu yayınlara, kürtaj ve idam cezası gibi daha kompleks konulara kadar her türlü konu da bir yorum yapar belleklerinde saklarlar. Sekizli yaşlara kadar çocuk olaylara farklı açıdan ve farklı bireylerin gözlerinden bakmakla zorlanır. Böylece olayları yorumlama fırsatı bulamaz, kısır bakış açısı ile basit bir sonuca ulaşır. Sekiz yaşının üzerine çıkıldıkça her yıl olgunlaşan düşünceler algılar, edinilen eğitimin de eşliğinde farklı bakış açıları ile sonuca daha bilinçli ulaşılmasını sağlar.

Piaget çocuklardaki bu gelişmeyi yaptığı araştırmalarla dört döneme ayırmıştır. Bakıldığında yaşamsal önemler taşıyan bu dönemde, olup bitenleri anne babaların bilmeleri halinde, çocuklarını tanımalarının anahtarı olabileceğini de göstermektedir.

Piaget 2-4 yaş grubunu dahil ettiği birinci basamağında; çocuğun kuralları izleme davranışı olmadığını, oyunlarına kural yerine nadir olarak kısıtlamalar getirilebileceğini savunmaktadır.

5-7 yaş grubunda; başkalarının koyduğu kurallara uyma fikri yeni başlamaktadır. Fakat bu dönemde çocuklar kuralları çok katı değişmez olarak algırlar. Çocuklara bir kurala uymaktan hoşlanmasalar bile o kuralın doğruluğunu ya da yanlışlığını asla irdelemezler. Olayları sadece fiziksel ve objektif sonuçlarına göre değerlendirirler. Bu dönemdeki diğer görüşleri de ceza uygulamaları ile ilgilidir. Eğer birisi bir kuralı çiğnerse ya da o kurala uymazsa mutlaka cezalandırılmalıdır.

8-11 yaş grubunda; kuralları insanları korumak ya da onlara yardım etmek için konulan, ortak kararlar sonucu ortaya çıkan uygulamalar olduğunu anlamaya başlar. Yorumlar yaparken sadece fiziksel ve objektif sonuçlara değil, kişinin o davranışlarda bulunma sebeplerini de irdeleyerek yorum yapar. Kurallar artık birilerinin emirlerine körü körüne uymak değildir, diğerleri ile birlikte yaşayabilmek için yapılan anlaşmalardır. Çocuk bu anlaşmada olmak isteyip istemeyeceğine artık kendisi karar verebilmektedir.

11 yaş ve üzerinin olduğu dördüncü basamağında ise; çocuk artık yeni kurallar koyabilir. Daha toplumsal ve politik olaylarla ilgilenir ve kendi benliğiyle yorumlar yapmaya başlar.

İşte bu basamaklardan geçen çocuk ergenliğe geçişini ve ergen oluşunu kutlarken geçirebileceği travmalardan korunmalıdır. Kimi zaman bunu kendisi başarır. Ama sıklıkla bir izleyene yol göstericiye ihtiyaç duyar.

Küçük bir çocuk babasına işlerinde yardım etmek istemiş. Bunun için babasının çalışma odasına girmiş ve masanın üzerinde duran dolmakaleme mürekkep doldurmaya çalışmış. Fakat bunu yaparken yanlışlıkla tüm mürekkebi masanın üzerine dökmüş ve masanın üzerinde

kocaman bir leke olmuş. Diğer bir çocuk ise, babasının çalışma odasını yasak olmasına rağmen karıştırmak istiyormuş. Odaya girmiş ve masanın üzerindekiyle oynarken dolmakaleminden bir damla mürekkep masanın üzerine dökülmüş. Masa üzerinde küçük bir leke oluşmuş.

Piaget in bu hikayesinden sonra “Sizce hangi çocuk suçlu?” sorusuna çocukların yaşlarına göre verdikleri cevaplar, farklılığı ortaya çıkarmış.

5-7 yaş-ikinci basamak- çocuklar olayları sadece sonuçlarına göre değerlendirdikleri için birinci çocuğu suçlu bulmuşlar. Çünkü onun verdiği zarar diğerininkinden daha büyüktür.

8-11 yaş arasındaki çocuklar ise, olayları sadece sonuçlarına göre değil kişilerin amaçlarına göre de yorumladıkları için ikinci çocuğu daha suçlu bulmuşlar. Verdiği zarar az da olsa, o yapması istenmeyen bir şeyi yapmıştır.

Çocuklarımızın davranışlarını değerlendirirken, yaptıklarına bir anlam yüklerken, hep denildiği gibi “Sizde bir zamanlar çocuktunuz” cümlesinden çok, onların her yaş dönemini ne güçlüklerle atlattıklarını bilmemiz gerekiyor. “Anaokulunda daha hareketliydi, bu okula geldi durgunlaştı.” Yerine, o okula geldiğinde ve anaokuluna gittiğinde kaç yaşında olduğunu düşünmemiz yaptıklarını daha rahat anlamamıza neden olacaktır.

Altı yaşındaki çocuğunuz eğer yeni bir kural öğrenmiş ise bunu sık sık uygulamakta ısrarcı olabilir. Bu konuda asla telaşa düşmeden, çocuğunuzun o konuyu anlayabilecek zihinsel seviyeye gelmesini beklemeniz ve bazı şeyleri onların kendi başlarına keşfetmesini beklemeniz hem sizin hem de çocuğunuz için daha iyi olmaz mı?

Unutmayın ki çocuğunuz olaylara hiçbir zaman sizin baktığınız gibi bakamayacaktır. Ancak, biz onların bulunduğu yerden yetişkinlere ve olaylara bakmıştık.

Dr. Gökhan ÜRKMEZ